

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRADE 12

SEPTEMBER 2015

**DRAMATIESE KUNSTE
MEMORANDUM**

PUNTE: 150

Hierdie memorandum bestaan uit 40 bladsye.

ALGEMENE NOTAS VIR NASIENERS

1. Kandidaat moet na Dramatiese Kunste teorieë en konteks in die toneelstuk verwys. Volpunte kan nie toegeken word tensy die kandidaat 'n bewys van die teorie van die vraag toon nie. Die antwoorde moet dissipline spesifiek wees. Gebruik die Wat, Hoekom en Hoe met spesifieke verwysing na voorbeelde in die teks.
2. Maak duidelike merkies om die leerpunt wat geassesseer word, aan te dui. Nasieners behoort aktief om te gaan met die antwoord.
3. Gereelde konsultasie-rondtes is nodig om te verseker dat die nasienproses gestandaardiseer is.
4. In die geval waar 'n kandidaat meer as die voorgestelde getal woorde skryf – moenie penaliseer nie (opstelvraag)
5. Die memo bestaan uit voorgestelde antwoorde. Nasieners moet dit aanmerking neem en oop wees vir kandidate se antwoorde en seker maak dat verskillende onderrigstyle nie die leerder benadeel nie.
6. Spandeer die eerste dag aan die ontleding van die kwaliteit en kwantiteit van die bewyse in die memo en aan standaardisering en om gemeenskaplike definisies en konsepte te vind.
7. Nasieners moet Breë Onderwerpe en Onderwerpe in verband bring met die vrae.
8. Die voorgestelde antwoorde is dikwels bo die vlak wat meeste van die kandidate in graad 12 kan behartig en behoort gesien te word as 'n leerervaring vir die nasieners.

AFDELING A: 20STE-EEUSE TEATERBEWEGINGS**VRAAG 1**

Die kandidaat moet die vraag beantwoord in die vorm van 'n opstel en die drama wat hy/sy bestudeer het as 'n voorbeeld gebruik; Teater van die Absurde, Epieseteater OF Postmoderne teater.

Die kandidaat moet enige DRIE van die sub-onderwerpe wat voorgestel is in die vraag kies.

Die opstel moet nagesien word met die gebruik van die rubriek en die notas wat hieronder verskaf is. Neem die kandidaat se benadering tot die onderwerp in ag. Gemotiveerde, oorspronklike antwoorde wat insig toon moet krediet ontvang.

PUNT		BESKRYWER
Uitstekend	27-30	Die kandidaat het 'n duidelike begrip van die aanhaling en kan die toneeltekse en die teaterbeweging wat hy/sy bestudeer het, met die aanhaling in verband bring. Die kandidaat kan 'n argument konstrueer wat die waarheid van die aanhaling ondersteun en konkrete, spesifieke voorbeelde uit die beweging en toneeltekse gebruik. Die kandidaat bespreek 'n minimum van drie van die kolpunte en 'n maksimum van vyf en kies geskikte punte uit die lys wat verband hou met die toneeltekse en beweging wat hy/sy bestudeer het. Hy/Sy fokus op die verskillende doeleindes van teater en bespreek duidelik hoe die toneeltekse wat bestudeer is, 'n voorbeeld van 'n sekere oortuiging is.
Baie Goed	24-26	Die kandidaat verstaan die aanhaling en kan die toneeltekse en teaterbeweging wat hy/sy bestudeer het, met die aanhaling in verband bring. Die kandidaat kan 'n argument konstrueer wat die waarheid van die aanhaling ondersteun en voorbeelde uit die beweging en toneeltekse gebruik. Die kandidaat bespreek 'n minimum van drie van die kolpunte en kies 'n paar gepaste punte uit die lys wat met die toneeltekse en beweging wat hy/sy bestudeer het, verband hou. Hy/Sy bespreek hoe die toneeltekse wat bestudeer is, 'n voorbeeld van 'n sekere dramaturg se motivering en teaterbeweging is.
Goed	21-23	Die kandidaat verwys na die aanhaling en kan die toneeltekse en teaterbeweging wat hy/sy bestudeer het, met die aanhaling in verband bring. Die kandidaat probeer om die waarheid van die aanhaling te ondersteun en gebruik voorbeelde uit die beweging en toneeltekse. Die kandidaat bespreek 'n minimum van drie van die kolpunte en kies 'n paar gepaste punte uit die lys wat met die toneeltekse en die beweging wat hy/sy bestudeer het, verband hou. Hy/Sy oorweeg hoe die toneeltekse wat bestudeer is, 'n voorbeeld van 'n sekere dramaturg se motivering en teaterbeweging is.
Bevredigend	18-20	Die kandidaat kan direk na die aanhaling verwys, maar sal meer waarskynlik 'n verbinding aflei as om dit direk te noem. Hy/Sy bespreek die toneeltekse en teaterbeweging. Die kandidaat probeer om die beweging en toneeltekse in verband te bring. Die kandidaat bespreek 'n paar van die kolpunte en kies 'n paar punte uit die lys wat die toneeltekse en beweging wat hy/sy bestudeer het, verbind. Hy/Sy kan meer punte uit die lys dek, maar op 'n oppervlakkige manier.
Gemiddeld	15-17	Die kandidaat is geneig om 'n verbinding met die aanhaling af te lei eerder as om dit direk te noem. Hy/Sy verduidelik die toneeltekse en teaterbeweging. Die kandidaat slaag daarin om 'n paar voorbeeld(e) van dramatiese teoretici/praktisyns, toneelstukke of tekste te gee, maar is dikwels nie in staat om dit met die aanhaling in verband te bring nie. Hy/Sy gee 'n paar basiese beskrywings van punte, maar het nie die vermoë om die teaterbeweging, toneeltekse en aanhaling samehangend met mekaar in verband te bring nie. In die algemeen word breë stellings oor drie of meer van die punte gemaak.
Elementary	11-14	The candidate is likely to ignore the quotation and connects by chance rather than design. He/she describes the play text and theatrical movement. The candidate manages to give some example(s) of dramatic theorists/practitioners, plays or texts, but rarely is able to relate this to the quotation. The candidate gives some descriptions of bulleted points but lacks ability to connect the theatre movement, play text and quotation cohesively. Generally makes statements that relate to three or more of the bullets and is often plot focused in his/her answer.
Weak	0-10	The candidate is likely to ignore the quotation and connects by chance rather than design. The candidate gives some descriptions of bulleted points but lacks the ability to connect the theatre movement, play text and quotation. Generally makes general statements that relate to some of the bullets.

Kandidate mag op verskillende wyses reageer om hulle begrip in die opstel weer te gee. Nieteenstaande, fokus op die kandidaat se kennis van die teks en die spesifieke -isme wat bestudeer is. Hieronder is feite wat aansluit by die verskillende -ismes waarvan die kandidaat sommige feite vir sy opstel kan uithaal.

EPIESE TEATER:

Die kandidaat behoort al die onderdele van die nuwe soort drama af te breek en al die elemente, in elke moontlike aspek, wat op 'n spesifieke wyse aangewend word te bespreek.

Eerstens, die gehoor moet “ontspanne” wees en daar is 'n paar metodes om dit te bereik. Die belangrikste metode is om die gehoor **bewus** te maak dat hulle in 'n teater sit en na 'n opvoering kyk. Brecht wou nie die gehoor verlei om te glo dat hulle na die “werklikheid/of snit uit die lewe” kyk nie. Hy het dit bereik deur die **verhoog inkleding (dekor)** minimalisties te hou, die beligtingsapparaat was sigbaar vir die gehoor en om in die algemeen nie die feit dat dit 'n opvoering is, weg te steek nie.

Die **plot** is gewoonlik in 'n historiese tyd geplaas en handel oor “bekende gebeure”, wat dui op die universele aard van die tema. Volgens Brecht se tegnieke, “*hulle Epiese uitbreiding deur die spelstyl, plakate en opskrifte het ten doel om die gehoor van die sensasionele vry te stel*”. Die hoofkarakter is nie 'n “**tragiese held**” nie, maar 'n “**ontragiese held**”, wat die rede is waarom, “*Brecht se drama die Aristoteliaanse katarsis, die suiwering van emosies wat bewerkstellig word deur die ontstellende noodlot van die held, vermy.*” 'n Ander eienskap is die onderbrekings gedurende die toneel, want “*onderbrekings is een van die fundamentele konvensies vir alle struktuurskepping*”. As gevolg van die onderbrekings het die akteurs 'n verskeidenheid gebare (**gestus**) gebruik om hulself bekend te stel. Een van die belangrikste kenmerke van “Epiese teater” is die feit dat dit 'n didaktiese aanbieding, “*didactic play*” is. Soos voorheen aangedui, Brecht wou hê dat die gehoor moes kennis dra van die **sosio-politieke** omstandighede wat in die opvoering se **plot** plaasvind. Terselfdertyd wou hy die “**sosiale drama vry hou van die effekte, wat empatie veroorsaak, en die norme waaraan die gehoor gewoond is**” deur die opvoering 'n **instruktiewe** toon te gee. Gevolglik, die sukses van die opvoering het baie afgehang van die akteur, wie se taak dit was om in die, “Epiese teater”, sy ontspanne aard te demonstreer. 'n Akteur in, “Epiese teater” moet nie die rol speel asof hy in karakter is nie, maar liewers nie-naturalisties, “'n akteur beskik oor die moontlikheid om kunsmatig uit karakter te gaan” sodat die akteur krities kan wees oor sy rol en om selfs van tyd tot tyd direk met die gehoor te kommunikeer.

Eienskappe van die epiese teater sluit in:

- Toneelstukke is meestal polities en didakties van aard.
- Brecht se toneelstukke word beïnvloed deur ander dramaturge soos die Antieke Grieke en die Elizabethane.
- Hierdie toneelstukke is vertalings van die “Noh Teater van Japan” in onemosionele prosa.
- Hy gebruik satire deur vers en liedere te kombineer.
- Toneelstukke wat geskryf is vir sosiale aksie “Teater vir Sosiale Verandering”
- Brecht se toneelstukke het ’n ingeboude passie om verandering te kan bring – teater is ’n ruimte waarin jy jou houdings en menings, wat tot die begin van verandering van idees, denke en optrede lei, kan uitdruk.
- Hy wou hê dat sy gehoor die teater moet verlaat met ’n nuwe vorm van bewustheid om probleme in die toneelstuk te oorweeg en dit toe te pas om die probleme in realiteit aan te spreek.
- Hy glo dat emosie altyd die rede oorskadu wanneer jy na ’n sentimentele toneelstuk kyk.
- Die toneelstuk word ’n montage met ’n reeks van onafhanklike insidente wat die doel het om die gehoor te skok sodat daar nuwe begrip en erkenning kan plaasvind.
- Daar is altyd ’n verteller/storieverteller wat die gehoor direk aanspreek – wat dus die vierde muur van die realistiese teater afbreek.
- ’n Hele geskiedkundige gebeurtenis kan in een sin vevat word.
- Die gehoor moet altyd krities bly.
- Elke toneel kry ’n subtitel wat verwyder en vervang word deur ’n nuwe titel as die toneel verwissel.
- Hy verwerp liniêre dramatiese struktuur van die “well-made play” – met die kontinuiteit van een toneel na die volgende en die opbou van spanning na ’n hoogtepunt.
- Tonele is verbind deur tematiese drade eerder as deur die struktuur en die ontwikkeling van die intrige soos in die realistiese teater.
- Teater as ’n skouspel, met ’n onderwerp en gehoor deelname of betrokkenheid.
- Toneelstukke word geskryf in ’n styl wat kommentaar lewer op die samelewing vir die doel van sosiale verandering.
- Die dramaturg is die regisseur en die maker, net soos met enige ander produk.
- Vernietig teatrale illusie.
- Musiek staan in teenstelling met die teks of kommentaar deur akteurs.
- Die gehoor moet in die aanbieding betrek word vir waarneming, om te dink, kritiese afstand te bereik ten **einde** sosiale optrede te beïnvloed of te ontketen.
- Epiese Teater is meer gebaseer op die rede as op die gehoor se emosies.
- Brecht het die “Verfremdungseffekt” (vervreemdingseffek) of die “Alienation-effect” ontwikkel.

Ander tegnieke wat in die Epiese Teater toneelstukke gevind kan word sluit in:

- Tekens, **plakkate** of projeksies wat ons vertel wat gaan gebeur voor elke toneel, wat die illusie omverwerp gee vir ons 'n konteks of 'n boodskap waarop die gehoor sy waarnemings kan baseer.
- Maskers en poppespel
- Sigbare verhoog masjinerie (wys die tegnologie van die teater)
- Die toneelstuk as die “parable play” of wat ook bekend staan as ‘Lehrsück’.
- Gebruik musiek om die aksies te onderbreek en om daarop kommentaar te lewer.
- Toneelspel in die derde persoon.
- Die beskrywing van akteurs se beweging en handgebare buite die geskrewe dialoog.
- Die ontdekking van die ‘gest’ van die karakter. ‘Gest’ verwys na beide die handgebare en die gis.

Kandidate kan enige van die bogenoemde noem en in verband bring met die toneelstuk wat hulle bestudeer het. Nasieners moet noukeurig let op die kandidaat se antwoord ten opsigte van haar/sy kennis van die Epiese teater: die oogmerke; die strukturele doelwitte, die verhouding/verband tussen teks, optrede en gehoor as 'n didaktiese platform waar die gehoor die geleentheid gebied word om beide sosiale en politieke kwessies te kritiseer vir die doel van aksie en sosiale transformasie. Nasieners moet ook uit die antwoord kan aflei of die kandidaat die vermoë het om kennis toe te pas op die drama wat hulle studeer het.

Kandidate behoort aspekte van plot, struktuur, karakters, taal en temas, soos dit in die Epiese konvensies gebruik word, te identifiseer. Die teoretiese kennis moet toegepas word op die teksontleding en die onderskeiding van die -ismes of style soos in die uittreksel gesuggereer is.

Let daarop dat sekere kandidate uitgebreide kennis sal toon in hulle toepassing en oor die vermoë beskik om 'n goed gestruktureerde antwoord te gee wat verteenwoordigend is van die totale uitkomst van die Epiese teater.

TEATER VAN DIE ABSURDE

Kandidate moet begrip en insig toon van hoe, “Teater van die absurde” 'n ander styl is soos voorgestel is in die uittreksel, deur die verskillende elemente van onsinnigheid in die studieteks. Die nasieners moet die kandidate se persoonlike reaksies in ag neem deur onder andere te verwys na die voorgestelde antwoorde wat hieronder ingesluit is. Die kandidate moet ten minste die volgende feite bespreek in hul opstel:

“Teater van die absurde”, is meestal opgemaak deur 'n breë komiese aanslag wat gemeng is met skokkende of tragiese beelde; die karakters wat vasgevang is in hopelose situasies en geforseer is om herhalende of doellose handeling uit te voer; 'n dialoog vol clichés, woordspeling en onsinnighede; intriges wat sinies of onsinnig uitgedruk word; die parodie of ontgaan maak van realisme en die konsep van 'n “well made play”.

“Absurde”, in “Teater van die absurde”, kan na die volgende verwys:

- Doelloos
- onlogies
- Nie harmonieus nie
- Nutteloos
- Hopeloos
- Chaoties
- Sonder enige orde
- Onduidelik

PLOT (INTRIGIE) EN STRUKTUUR

- Tradisionele plot strukture word selde in oorweging gebring in die “Teater van die absurde”. Die intriges kan bestaan uit die onsinnige herhaling van clichés en roetine soos in *Godot* of *Die Kaalkop Primadonna*.
- Daar is telkens ’n dreigende mag van buite wat onbekend bly.
- Afwesigheid, leegheid en onbeantwoorde geheime, is sentrale eienskappe in baie “Absurde” intriges.
- Absurde teater maak min gebruik van verhoogrekwisiete en wat wel op die verhoog is, is gewoonlik dit wat dien as weerspieëling van dit wat in die karakter se denke omgaan.
- Die handeling is telkens siklies (herhalend) of eindig presies waar dit begin het.
- Kortliks:
 - Onrealisties
 - Gaan telkens teen die norme in van konvensionele teater – word deur kritici as anti-teater “anti-theatre” bestempel.
 - Dit word telkens gekarakteriseer deur ’n beplande afwesigheid van die doel en effek verhouding tussen tonele.
 - Nie-lineêre plot ontwikkeling, soms sinies.
 - Eindig waar hulle begin.
 - Soms lyk dit asof daar glad nie ’n plot is nie.
 - Beplande ontbreking/weglating van konflik.

TAAL

- Een van die belangrikste eienskappe van die absurde drama is die wantroue in taal as 'n vorm van kommunikasie.
- Ten spyte van die reputasie vir onsinnige taal, is meeste van die dialoog in Absurde opvoerings naturalisties.
- Die oomblikke wanneer karakters gebruik maak van onsinnige taal of clichés – wanneer dit blyk asof woorde hulle denotatiewe betekenis verloor het, en gevolglik misverstande tussen die karakters veroorsaak – is kenmerkend aan die teater van die absurde.
- Telkens verkry taal 'n soort fonetiese, ritmiese, bykans musikale kwaliteit, waardeur telkens 'n wye reeks van komiese speelsheid ontketen word.
- Baie van die dialoog in die absurde drama (veral in die dramas van Beckett en Albee, as voorbeeld) weerspieël hierdie soort van vaagheid en onvermoë om enige aansluiting te vestig.
- Dit blyk dat taal niks anders as die draer van stereotipe, betekenislose sêgoed is nie.
- Teater van die absurde dui aan dat woorde nie verder as die oppervlak kan gaan nie; hulle kan nie uitdrukking gee aan die betekenis van die menslike bestaan nie

Kortliks:

- Taal het sy waarde as kommunikasie instrument verloor (onbetroubaar en gewantrou)
- Telkens onlogies
- Soms telegrafies en afgekap
- Lang pouses – clichés – herhalend
- Ritmies
- Maak baie gebruik van stiltes
- Monotoon
- Stadige dialoog wat gepaard gaan met oordrewe oorhaastige monoloë (uiterstes)

KARAKTERS

- Die karakters van die teater van die absurde is verlore en dryf rond in 'n onbegryplike heelal en hulle laat vaar rasonale middele en diskursiewe gedagtes, omdat hierdie benaderings ontoereikend is. Baie karakters verskyn as outomate wat vasgevang is in roetines en kommunikeer slegs in clichés. Karakters is telkens stereotipes, argetipes, of ongeronde (plat) karaktertipe.

TEMAS

- Waar die tradisionele teater poog om 'n fotografiese verteenwoordiging van die lewe soos ons dit sien te skep, is die teater van die absurde ingestel op die skep van ritualistiese, mitologiese, argetipiese, allegoriese visie, wat nou aan die wêreld van drome verwant is.
- Die fokuspunt van hierdie drome is telkens die mens se grondliggende verwildering en verwarring, wat voortspruit uit die feit dat hy geen antwoorde op die basiese eksistensiële vrae het nie: waarom leef ons?, waarom moet ons sterf?, waarom is daar onregverdigheid en swaarkry?, ens.
- Die fokus val op die mens, vasgevang in 'n onverstaanbare wêreld onderworpe aan enige gebeure wat mag voorkom, ongeag hoe onlogies dit is.

Die bogenoemde riglyne behoort deel te vorm van die kandidaat se antwoord soos deur die vraag verwag word. Nasieners moet egter oorweging skenk aan die wyse waarop die kandidaat sy begrip van die onderskeie kenmerke (soos dit in die teorie vervat is) en die aanwending van die teks wat bestudeer is as voorbeeld van so 'n "isme"

POSTMODERNE TEATEE

- Postmoderne teater dien 'n primêre doel om 'n aantal vooropgestelde idees rakende moderne teater af te breek, soos "Die waarheid kan nie bevraagteken word nie."
- Die gehoor word gekonfronteer met 'n keuse om hulle eie gevolgtrekkings rakende produksies te maak
- Die gebruik van media vorme
- Eksperimentering met taal en denke
- 'n pastiche van verskillende tekstuele en geskiedkundige bronne.
- Die insluiting van bronne geneem uit populêre kultuur.
- Nie-liniêre konvensies van storievertelling.
- Geen poging om realiteit te dupliseer nie.
- 'n Samestelling van ekstreme humor en ongelooflike tragedie.

Karakters in Postmoderne Teater

Karakters in *Buried Child*:

- Karakters vertel ons van hulself eerder as wat ander karakters dit doen. Ons sien dit raak in die baie onsekerhede in die karakterverhoudinge in *Buried Child*. Dit lyk asof niemand enigiets weet van enige ander karakter in die toneelstuk nie. Ons kan dus aflei dat wat die karakters oor hulself sê belangrik is, 'n voorbeeld hiervan is wanneer Vince met Shelly opdaag en dit tot 'n reeks misverstande lei. Indien Shelly geweet het van Vince en dit in haar dialoog bevestig het, sou die waarheid meer geloofwaardig wees aangesien die menings uit twee bronne sou wees
- Karakters is metafore en argetipes.
- Dodge is ontwykend, distansieer homself van sy familie en van alle toenadering.
- Neem kennis daarvan hoe elke lid van die familie hulself van mekaar gedurende die hele toneelstuk distansieer.
- Halie is skynheilig en kruip agter godsdienstige weg. Sy het 'n buite-egtelike verhouding met die predikant en ten minste een ander man. Sy lewe saam met 'n donker geheim wat haar beperk en haar aggressief maak.
- Karakters is donker, ongelukkig, bot, vervreemd, geheimsinnig, gewelddadig en dikwels een-dimensioneel.
- Karakterisering sluit rolspel en skielike transformasie in – wie glo ons en wanneer?
- Ons weet nie of Halie die waarheid praat wanneer sy haar gelukkige verlede en haar uitstappies na die renbaan onthou nie.
- Is Ansel werklik 'n heldin?
- Onthou Dodge vir Vince of nie?

Dialoog en taalgebruik in *Buried Child*:

- Taalgebruik is natuurlik, gevul met herhaling, fragmente en emosies.
- Taalgebruik pas by die karakters – daar is bewyse van minder gapings tussen die karakters en wat hulle sê.

Temas in *Buried Child*:

- **Familie disintegrasie**

Vervreemding en disassosiasie word deur familieledede ervaar omdat hulle ly a.g.v. die sondes van hul vader, Dodge. Hulle ontwyk realiteit en daarom ook hulle ware identiteit. Karakters word figuurlik op een of ander wyse beperk. Hulle kan vir Vince, wat een van hulle eie mense is en wat gekom het om sy eie identiteit te soek, nie herken nie. Alle karakters het die suiwerende reën en gebeure wat plaasvind, nodig. Dodge (wat die waarheid ontduik) sterf as Tilden, wat die waarheid oor die verlede vertel en die aarde vergeet van die dooies.

- **Amerikaanse Droom**

Die waardes van die droom wat onafhanklikheid en magspel insluit, het sy familie geruïneer. Dit is die storie van Amerika en sy misbruik van land en mag.

- **Georganiseerde Godsdienste bied geen antwoorde**

Georganiseerde godsdienste bied geen oplossing vir enige mens se probleme nie. Vader Dewis word uitgebeeld as swak en lafhartig, immoreel, heeltemal onbevoeg om te help met die familie se behoeftes.

- **Verlede en hede**

Die probleme van die verlede haal ons altyd in die hede in en ons betaal 'n prys vir die sondes van ons vaders. Die verlede bepaal 'n mate die hede. Vince lê, net soos Dodge, aan die einde van die toneelstuk op die rusbank. Die toneelstuk eindig met 'n terugkeer na die begin wat suggereer dat die verlede altyd met hierdie familie sal wees.

Karakters in *Top Girls*

- **Marlene:** Sy is gelukkig met haar prestasies en sy weet wat sy wil hê. Sy het geveg vir vroueregte in die werkplek, wy haar lewe daaraan om te ontsnap van die standaard wat sy as kind verag het. Haar lewe word bepaal deur haar eie ambisies. Sy neem aan dat ander mense haar sieninge moet beaam.
- **Joyce:** is gemaak lojaal, onafhanklik baie bitter en dra haar negatiewe houding aan ander oor. Sy besef nie hoe sy ander mense beïnvloed nie.
- **Angie:** is 'n onafhanklike denker, intelligent, pessimisties en sy is 'n pessimis.

Taal in *Top Girls*

- karakters word aan hulle taalgebruik geken.
- Kort sinne is gelaai met baie betekenis. Die deursigtigheid daarvan beteken nie dit minder vraagstukke impliseer nie.
- Die gebruik van gekruide taal om te skok.
- Sommige karakters gebruik Latyns om geleerd voor te kom.
- Joan gebruik Latyns in die teenwoordigheid van ander karakters as 'n middel van vervreemding.
- Die miskennis van vroueregte deur vroue.
- Daar is voortdurende feministiese kommentaar in die toneelstuk
- As een karakter begin praat voordat 'n ander karakter klaargemaak het, word die onderbrekingspunt aangedui.
- 'n Karakter hou soms aan praat terwyl 'n ander karakter reeds aan die woord is.
- Die karakters se dialoog dui op die postmodernistiese verplasing van tyd.
- Dialoog oorvleuel.
- Taalgebruik in *Top Girls* is idiomaties van menslikheid.

Temas in *Top Girls*

- **Keuses en Gevolge**

-

Toneel 1: alle karakters teenwoordig by die dinee moes 'n moeilike besluit maak om dit by te woon. Pope Joan besluit om soos 'n seun en daarna soos 'n man in die openbaar te leef. Sy raak swanger van haar geheime geliefde en moes na regte gestenig word. Joyce besluit om Angie aan te neem en dit bepaal 'n sekere lewensreis wat sy moes volg. Marlene moes ook verskeie keuses maak. Sy het 'n beroepsvrou geword en het haarself van haar familie vervreem.

Marlene is alleen a.g.v. die keuses wat sy gemaak het. Angie besluit om die skool te verlaat en in Londen te gaan bly (saam met haar tante). Ons is nie seker wat die gevolge hiervan gaan wees.

- **Sukses en mislukking**

Sukses is 'n belangrike aspek van Marlene se lewe in *Top Girls*. Sukses bepaal haar identiteit en met wie sy assosieer. Die dinee word gehou om Marlene se bevordering as besturende direkteur sowel as die sukses van haar gaste, te vier. Joan word pous, Isabella reis die wêreld vol, Gret veg met die duiwels in die hel en Griselda het haar man se buitengewone toets van lojaliteit oorleef. Neem kennis daarvan dat Marlene hierdie vrouens as suksesvol beskou alhoewel hulle nie 'n rol in haar lewe speel nie. Marlene se persoonlike lewe is weereens 'n mislukking a.g.v. haar besigheidssukses. Sy het geen ware vriende nie en sy het haar biologiese dogter sewe jaar laas gesien.

Marlene glo dat Joyce 'n mislukking is omdat sy nie bokant haar omgewing uitgestyg het nie. Joyce maak huise skoon om aan die lewe te bly. Sy is nie beïndruk met Marlene se lewe nie. Marlene en Joyce glo dat Angie geen kans op sukses het a.g.v. haar gebrek aan opvoeding, ambisie en intelligensie en haar domastrante houding. Hulle glo dat 'n persoon selfonderhoudend moet wees om sukses te behaal.

- **Klassekonflik**

Ons sien klassekonflik in Marlene en Joyce se verskillende sienings van sukses. Marlene het opvoeding en deursettingsvermoë en daarom styg sy uit vanaf die werkersklas na die middelklas. Sy beklee 'n bestuurspos in 'n kompeterende veld. Marlene ondersteun die filosofieë van die vroulike Eerste Minister van Brittanje, Margaret Thatcher alhoewel sy beskou word as anti-werkersklas.

Joyce werk as 'n skoonmaker om Angie te onderhou. Joyce dink dat Margaret Thatcher onderduims is en vergelyk haar met Adolf Hitler a.g.v. haar houding teenoor die werkersklas. Joyce dink dat Marlene verhewe bo haar is. Marlene hou nie van mense in die werkersklas nie, maar beskou nie haar suster as een van hulle nie. Hulle stem nie saam oor klasverskille nie.

- **Seksrolle en Seksisme**

-

Top Girls spreek die samelewing se verwagtinge aan oor wat vroue moet wees en doen. Die gaste by die dinee definieer vrouwees in 'n spesifieke era in terme van wat hulle reeds is en wat hulle nie is nie. Isabella kon nie aan die standaard van vroulikheid voldoen soos deur haar suster, Hennie vasgestel is nie. Tog is Isabella 'n berese vrou wat meer van die wêreld gesien het as die meeste mans. Marlene se beroep en rolle wat sy moet uitleef, onderskei haar as 'n vrou.

Alhoewel Marlene ekonomies bevoordeel is deur haar beroep word haar ontkenning van seksrolle 'n probleem. Sy is ongetroud en dit lyk nie of sy in enige langtermynverhouding met iemand is nie. Joyce hou nie van haar nie. Mevrouw Kidd, die vrou van die man oor wie Marlene aangestel is, smee Marlene om dit nie te aanvaar nie. Mevrouw Kidd glo dat Howard nie ondergeskik aan 'n vrou by die werk moet wees nie.

Mevrouw Kidd glo dat Marlene haar bevordering moet prysgee sodat Howard dit kan kry en sy familie kan ondersteun soos wat dit stereotipies gedoen word. Sy beskou Marlene as onnatuurlik a.g.v. die bevordering en haar toewyding tot haar werk. Seksisme maak nie Marlene se lewe en keuses enigsins makliker nie.

Kandidate kan enige van die bogenoemde in verband bring met die drama wat hulle bestudeer het. Nasieners word aangeraai om te kyk na reaksie van die kandidaat in verhouding tot die vraag of hulle die kennis van Postmoderne Teater, sy plot, taal, struktuur, karakters en tema; sy strukturele doel, die verhouding tussen teks, prestasie en gehoor as 'n didaktiese platform waar die gehoor die geleentheid kry om te kritiek te lewer op beide politieke en sosiale kwessies ter wille van die optrede en maatskaplike hervorming gegee word; vanuit hierdie kennis, word nasieners ook aangeraai om te bepaal op watter vlak die kandidaat in staat was om hierdie kennis in verband te bring en toe te pas op die toneeltekste wat hulle bestudeer het. Daar moet ook opgelet word dat die kandidaat moet reageer op die uittreksel en die geldigheid daarvan en bewys lewer van insig daarin. Let daarop dat sekere kandidate uitgebreide kennis sal toon in hulle toepassing en die oor die vermoë beskik om 'n goed gestruktureerde antwoord te gee wat verteenwoordigend is van die totale uitkomst van die Postmoderne teater.

[30]**TOTAAL AFDELING A: 30**

AFDELING B: SUID-AFRIKAANSE TEATER (1960–1994)

Beantwoord SLEGS EEN vraag uit hierdie afdeling.

VRAAG 2: WOZA ALBERT! DEUR PRECY MTWA, MBONGENI NGEMA EN BARNEY SIMON

2.1 2.1.1 Die Paswet. Kandidaat mag op die volgende wyse reageer.

Daar was bepaalde groepe mense wat nie deur die vorige regering in sekere gebiede toegelaat is indien hulle nie 'n geldige pasboek gehad het nie. Die akteurs in die toneel beeld daardie wet uit deur middel van dramatiese handeling en die gebruik van die pasboek as 'n rekwisiet soos wat ons in die prent kan sien. Ken 1 punt toe vir die noem van die gepaste wet en 2 punte vir die verduideliking daarvan.

Ken 1 punt toe vir die noem van die gepaste wet en 2 punte vir die verduideliking daarvan. (3)

2.1.2 Kandidate sou die volgende weergawe rondom die onderwerp van satire kon hê:

In elke geval waar 'n kandidaat saamstem of nie saamstem met die onderwerp nie, moet die volgende riglyne deur die nasiener oorweeg word om die kandidaat se begrip van satire en die identifisering van die elemente in die studieteks daarvan te assesseer.

Satire is tradisioneel 'n vorm van komedie, maar kan soms in die hart van meer ernstige drama aangetref word. Satire spot dikwels met 'n individu, maar die teiken kan ook op 'n groep van mense of 'n instansie gemik wees. Die doel van satire is om die swakhede of soortgelyke karaktereienskappe te bespot.

In die geval van *Woza Albert!* word satire toegedien deur die gebruik van Morena as 'n metafoor vir die apartheidsregering. Die gebruik van Morena as die verlosser en die onsekerheid daarvan speel 'n groot rol in die tema van die drama veral gesien in die lig van oortuigings wat in so 'n god gevestig is. Calvinisme word ook gekritiseer vir die huldiging van dieselfde standarde soos skynheiligheid en versuim om beloftes na te kom. Die spot met hierdie oortuigings, word ontbloot deur die gebrek om aan die behoeftes van die mense te voorsien. So *Woza Albert!* is 'n satiriese uitbeelding van Suid-Afrikaners veral ten opsigte van die dwaasheid van die regering.

Oorweeg kandidate se antwoord met omsigtigheid. (5)

2.1.3 Jerzy Grotowski en sy Armteater akteursopleidingstegnieke. (1)

2.1.4 Oorweeg die volgende in kandidaat se antwoord:

- Die akteur en sy/haar vaardighede is in die kern van alle Armteater aanbiedings
- By geleentheid het optredes nie gebruik gemaak van 'regte' rekwisiete nie, maar akteurs as rekwisiete gebruik
- Akteursopleiding was intensief oor lang periodes van tyd
- Akteurs met ego het geen plek in Grotowski se teater nie
- Die doel was outentieke (egte/ware/geloofwaardige) toneelspel, soortgelyk aan Stanislavski se sisteem (maar meer fisiek)
- Grotowski gebruik 'n variasie van Stanislavski se emosie geheue tegniek met sy eie akteurs
- Hierdie handeling kan nie bestaan as die akteur meer gemoeid is met sjarme, persoonlike sukses, applous en salaris, as met skepping (maakproses) nie, skeep - soos dit in sy hoogste vorm verstaan word. Dit kan nie bestaan as die akteur op die grootte van sy rol, sy plek in die aanbieding, die dag of soort gehoor ingestel is nie. (Jerzy Grotowski)

(6)

2.1.5 Dit word van die kandidaat verwag om geleenthede in die teks waar fisiese teater gebruik word om kwessies aan te spreek te noem.

Byvoorbeeld, die drama begin waar die akteurs sing en beweeg en deur die gebruik van hul liggame as instrument om musikale klanke te komponeer. Die element van die totale *handeling* deur Jerzy Grotowski dring daarop aan dat die akteurs ten volle betrokke moet wees in die optrede, met behulp van al hul innerlike waarhede om 'n tema te kommunikeer.

(5)

2.2 2.2.1 Die Teater van Weerstand spreek tot die onderdrukte met die openlike doel van mobilisering om hulle te noep om maniere te soek om teen die onderdrukking van apartheid te veg.

Die kandidaat se antwoord moet iets aandui van die kennis uit die boonste riglyn. Byvoorbeeld, die oproep van Morena kan as 'n metafoer dien om die mense na vore te roep om te veg teen die apartheidsbestel.

(6)

2.2.2 Kandidate kan die gebeure van die drama gebruik as verwysing in hul antwoord. Dit is 'n uitbeelding van die geskiedenis en toestande onder die vorige Suid-Afrikaanse regering. Dit bespreek die euwels van die verlede in beide die benaming en verduidelikings. *Woza Albert!* vertel die verhaal van die toestande waarin Suid-Afrika en sy burgers in die verlede geleef het.

(6)

2.2.3 Gebruik die volgende rubriek om kandidaat te evalueer.

PUNTE		BESKRYWER
Bate goed	6-8	Die kandidaat het 'n uitstekende begrip van toneelteks en die resensie. Hy/Sy is in staat om die sosio-politieke omgewing van die toneelteks en die karakters se motiverings en die gebruik van gepaste voorbeelde uit die toneelteks in verband met die huidige gemeenskap te bring. Hierdie kandidaat sou meer geneig wees om saam te stem dat die resensie geldig is.
Goed	5-6	Die kandidaat het 'n gegronde begrip van die toneelteks en die resensie. Hy/Sy is 'n staat om ondersteuning vir sy antwoord te verskaf deur gepaste voorbeelde uit die toneelteks en die karakters se motiverings en dit met die huidige gemeenskap in verband te bring.
Gemiddeld	3-4	Die kandidaat het 'n begrip van die teks. Geneig om geldige argumente te verskaf, maar is nie ondersteun deur geldige verwysings na die toneelteks nie.
Swak	0-2	Die kandidaat het nie 'n goeie begrip van die toneelteks nie. Maak breë stellings, baie daarvan maak geen aansluiting by die resensie nie.

Woza Albert! is 'n ware weerspieëling van dit wat Suid-Afrika in die verlede was; die onregverdige wette van apartheid en die karakters wat staan as die slagoffers van 'n hoër mag en wie hulp kan ontvang. Die temas in *Woza Albert!* weerspieël dieselfde dade wat deur die Suid-Afrikaanse regering in die verlede uitgevoer is. Dit gee die lesers/gehore die geleentheid om te leer oor die geskiedenis van Suid-Afrika tydens die Apartheidsbestel.

Nasieners moet oorweging skenk aan kandidate se mening oor die onderwerp soos dit in die antwoord aangespreek is. Nasieners moet ook kandidaat se siening oor teater, die rol daarvan in die samelewing, teater as 'n middel van kommunikasie en inligtingsinstrument, oorweeg.

(8)
[20]

OF

VRAAG 3: SOPHIATOWN DEUR THE JUNCTION AVENUE THEATRE COMPANY

3.1 Die kandidaat kan enige TWEE van die volgende bespreek:

- Musiekteater: *King Kong*
- Jazz-musiek: Dolly Rathebe, Miriam Makeba, Hugh Masekela, Abdullah Ibrahim en nog vele meer.
- Skrywers: Kan Themba, Bloke Modisane, Es'kia Mphahlele, Nat Nakasa, Arthur Maimane, Todd Matshikiza Lewis Nkosi, die meeste het as skrywers vir die tydskrif *Drum* gewerk.

(4)

3.2 Die kandidaat mag reageer met enige twee van die volgende:

- Triomf is gebou in die plek van Sophiatown.
- Instromingsbeheer
- Swartvlekke (Blackspots): 'n 'Swartvlek' was 'n gebied van die land waarin swartmense eiendomsreg gehad het, in wat die Nasionale Regering beskou het as wit Suid-Afrika. Die 'Swartvlekke' ('blackspots') is wettiglik gekoop deur swartmense, hetsy as individue of as groepe, voor die apartheidswetgewing dit onwettig gemaak het, en baie het so ver terug as voor die Unie-regering van Suid-Afrika in 1910 grond gekoop.
- Bantustan (of tuisland) wat daarop gemik is om alle Afrikane te stroop van enige politieke regte, asook hul burgerskap in Suid-Afrika.
- Enige TWEE duidelik bespreekte redes.

(4)

3.3 Die kandidaat mag EEN van die volgende noem:

- Die departement van Bantoe Administrasie het in 1966 in die Pietersburg area begin om swartes na 'n nuwe woonbuurt, Moletsi, te verskuif. Party is na Seshego verskuif.
- Die Kleurlinge is in 1965 na Westernburg, wes van Sterkloop, verskuif.
- Indiërs is (na Nirvana) en Kleurlinge (na Westernburg) is uit die stadsentrum na die Groepsgebiede verskuif.
- In 1953 is die swartmense van Charlestown ingelig dat hulle na Buffalo Flats, 40 myl verder, en 18 myl van Newcastle (die naaste dorp) moes skuif. 1963 word mense gedwonge verskuif van Charlestown na 'n area 6 myl van Newcastle af, naamlik Duck Ponds. Hulle Charlestown huise is gesloop en hulle besittings is op vragmotors na voorafvervaardigde huise verskuif. Hulle is nie toegelaat om lewendehawe of vee saam te neem nie.
- Op 11 Februarie 1966, verklaar die apartheidsregering die Kaapse Distrik Ses as 'n Blanke area onder die Groepsgebiedewet van 1950. Vanaf 1968 is meer as 60 000 van hierdie inwoners gedwonge verskuif na die Kaapse Vlakte, meer as 5 kilometers verder. Behalwe die plaaslike plekke van aanbidding, is die geboue sistematiese platgevee gedurende die 1970's en teen 1982 was bykans alle bewyse van Distrik Ses vernietig.

Kandidaat mag SLEGS EEN van die bogenoemde riglyne noem. (2)

3.4 Lokasie musiekblyspel: 'n Musiekblyspel soort van teater wat Afrika en ander style vermeng en reflekteer op die lokasie-lewe. Gewoonlik 'n lokasie gehoor bv. Sophiatown, Mbongeni Ngema en Gibson Kente se produksies. (2)

3.5 Die kandidaat moet begrip toon vir die term *Township Musical/Lokasie-musiekblyspel* en moet die elemente kan identifiseer in die teks. Die volgende voorbeeld is gebaseer op die elemente van 'n lokasie musiekblyspel met Sophiatown as 'n voorbeeld daarvan:

Sophiatown is 'n voorbeeld van Township Musical/lokasie musiekblyspel

Elemente van 'n lokasie musiekblyspel – stedelike lokasie lewenstyl wat lewendige straattonele en drinkplekke, naamlik sjebeens soos Mamariti-se-huis, insluit. Daar is gewoonlik penniefluitjie spelers, *a capella* sang en tradisionele mbaqanga musiek, asook 'n vermenging van swart Amerikaanse jazz eb blues style (die sang in Sophiatown en die verspreiding van musiek, sang en danse in die blyspel self). Die temas en stories hou verband met die historiese, sosiale, politieke en kulturele aspekte van die lokasie lewe (met die gedwonge verskuiwings as die belangrikste tema in Sophiatown).

Daar is ander elemente van die musiekblyspel wat nie noodwendig van toepassing is op die vraag nie as gevolg van hulle uitvoerende aard. Daarom sou dit nie tersake wees dat die kandidaat waarskynlik nooit Sophiatown se lewendige vertoning beleef het nie. (8)

3.6 3.6.1 **Wet op Groepsgebiede:**

Gedurende die 1950's en 1960's, het die grootskaalse verskuiwings van Swartmense, Indiërs en Kleurlinge plaasgevind om die Groepsbiedewet, wat aparte woongebiede regdeur die land afgedwing het, uit te voer. Meer as 860 000 mense is onder dwang verskuif om sodoende die verskillende rassegroepe te verdeel en te beheer gedurende 'n tyd waartydens georganiseerde weerstand teen apartheid in stedelike gebiede toegeneem het. Hierdie verskuiwings het beteken dat kulturele, familie en gemeenskapbande wat reeds gevorm was, verskeur is. Charlie moet sonder Mingus wees en hierdie skeiding lei tot sy tragiese dood.

Oorweeg die kandidaat se kennis van die gevolge van die gedwonge verskuiwings wat spesifiek van toepassing op die omgewing van die studieteks en sy mense is. (5)

3.6.2 Oorweeg die volgende feite in die kandidaat se antwoord:

Die volgende mag ingesluit word by die kleredrag van Mingus en Charlie:

- Bendeledede is hoofsaaklik beïnvloed deur die Italiaanse en Amerikaanse bende lewensstyl.
- Dit het duur klere tot gevolg, gewoonlik gebruik op spoggerige of **swanky** wyses.
- Dit het deftige (Simpson) pakke, deftige (Stetson en Bozalino) hoede en swierige formele (Crockett en Jones) skoene ingesluit.

Bepaal of die kandidaat weet hoe die bendeledede aangetrek het in Sophiatown deur te kyk na die twee karakters as voorbeelde in die toneelstuk. (6)

3.7 3.7.1 Monotoon – verwys na 'n gebrek aan tonale variasie in toon van die spraak deur die akteur gelewer. Daar is geen verandering in die klanke nie, dis totaal sonder harmonie, en verander nooit van toonhoogte nie. (2)

3.7.2 Die kandidaat het die keuse om met enige iets van Stanislavski, Grotowski of Gibson Kente te antwoord. 'n Bespreking van laasgenoemde; 'n styl wat as 'n karikatuur beskou word. Gibson Kente het sy akteurs fisies en vokaal afgerig omdat musiek die middelpunt van teater gevorm het. Akteurs moes in staccato praat, 'n tegniek wat gebruik is om die reverberasie wat kon ontstaan as gevolg van die gebrek aan akoestiese kwaliteit in lokasie-sale, te vermy. Akteurs is ook fisies afgerig om danse te kon uitvoer wat meestal in lokasie musiekblyspele (Township musical theatre) ingesluit is. Akteurs is ook afgerig in die uitdrukkingstyl wat deel is van lokasie teater. Stemafrigting is ook belangrik om die sang vereistes in lokasie blyspel te bereik (7)

[40]

VRAAG 4: SIENER IN DIE SUBURB DEUR PG DU PLESSIS

4.1 Probleem drama: die soort teaterstuk waarin 'n probleem/dilemma uitgespeel word voor die gehoor, om die gehoor aan te moedig om oor hulle eie sienings in verband met die ontwerp te reflekteer en oorweeg. (2)

4.2 Toneelstukke is om die volgende redes verban:

- Omdat dit die hoofstroom Afrikaanse kultuur aanvat/bevraagteken
- Omdat dit Calvinisme aanvat/bevraagteken
- Omdat dit verbode onderwerpe soos homoseksualiteit aanspreek
- Toneelstukke wat die gehoor dwing om hulle eie vooroordele en gebrek aan kennis in verband met hul medemens te konfronteer.
- Die uitdaag van die patriarg of vaderfiguur (wat 'n belangrike deel van Afrikaanse identiteit gevorm het) in die Afrikaner kultuur
- Die uitdaag van stereotipes op humoristiese en kontroversiële wyses.

Die kandidaat mag enige twee van bogenoemde riglyne in 'n goed geformuleerde weergawe bespreek om sodoende volpunte te behaal. (4)

4.3 4.3.1 Die karakters in die prent is van links na regs:

Jakes, Tjokkie en Giel (3)

4.3.2 Oorweeg die kandidaat se akkuraatheid in reaksie tot die vraag soos deur die instruksies bepaal.

Hierdie is 'n fase in die toneelstuk waar Giel en Jakes, Tjokkie dwing om te 'sien'. Dit is een van die temas wat deur die toneelstuk aangespreek word. Giel en Jakes probeer om Tokkie te forseer om te sien, maar dit is nie tot sy voordeel nie. Hulle benut 'n aantal negatiewe tegnieke. Hulle dreig hom met neerhalende spraak en dreigemente van fisiese leed wat hulle hom sal aandoen. Die probleem wat deur beide Giel en Jakes ervaar word sal moontlik opgelos wees indien Tjokkie die toekoms/verlede kan 'sien' om oplossings te vind. Tjokkie maak sy kar reg, wat gesien kan word is 'n voorbereiding om die woonbuurt te kan verlaat en hierdie droom altyd deur die pessimistiese en vasbeslote mense om hom, in die wiele gery. Jakes en Giel is bykans besope in hierdie toneel. Die foto beeld hierdie oomblik in die toneelstuk uit.

Nasieners word aangeraai om diskresie te gebruik wanneer die vraag nagesien word; kandidaat kan dalk nie reageer soos in die riglyn nie, maar op sy eie manier. Oorweeg bogenoemde as aspekte wat in die kandidaat se antwoord teenwoordig mag wees. (4)

- 4.3.3 Kandidaat mag saamstem of verskil van die vraag en redes verskaf. Die volgende is die riglyne vir die beantwoording van die vraag.

Protesteater is die styl wat sterk politieke en tematiese kwessies as elemente bevat. Die doel daarvan is om 'n bewussyn kweek om ongeregtheid bloot te stele 'n om te suggereer hoe die huidige situasie verander kan word. Die gehoor se simpatie word gewek vir die slagoffer of die vraagstuk en word gedwing om hulle opinies en gedrag te heroorweeg. Die doel is om 'n emosionele reaksie uit te lok en die gehoor tot aksie te laat oorgaan. Die boodskap is sentraal. Alle eienskappe soos plot en karakters is onderliggend tot hooftema.

Kandidaat mag die bogenoemde inligting gebruik in verhouding tot die teks, saamstem met of verskil van die vraag.

'Die arme blanke vraagstuk' en die staat van armoede in die toneelstuk *Siener in die Suburb* is moontlik die kwessies waarteen die toneelstuk protes aanteken. Die wyse waarop armoede in die woonbuurt veranderinge teweegbring in die gemeenskap en families of toneelstuk; protes word aangeteken teen sekere ekonomiese toestande van ander mense in die Suid-Afrikaanse gemeenskap. Die situasie van karakters in die toneelstuk dien as voorbeeld van wat armoede aan mens kan doen en hoe die omgewing ook druk uitoefen op die mens; en 'n eweredige verspreiding van rykdom kan as die onderliggende versoek gesien word. (5)

- 4.3.4 Soos die ander karakters in die toneelstuk; het Tjokkie sy eie griewe, drome, wense en doelwitte. Ten spyte daarvan bly Tjokkie steeds in die voorstad en slag nie daarin om 'n uitweg vir homself te vind nie. Sy vermoë om te kan sien is nie tot sy voordeel nie en hy ontwikkel nie as persoon nie, maar ander karakters maak op hom staat tot op die punt hy self mishandeling ervaar. Sy vermoë om te kan 'sien' is vir hom 'n probleem; dit is tot sy nadeel in plaas daarvan dat dit tot sy voordeel is. Dit is ironies dat Tjokkie niks beter is as die ander karakters in die toneelstuk nie. Hy slag nie daarin om sy gawe te gebruik om homself te bevoordeel en sodoende suksesvol te word en die voorstad te verlaat nie.

Sien na met oorweging van die bogenoemde idees. (6)

- 4.3.5 Die kandidaat sal geassesseer word vir sy begrip van die drama se elemente in die toneelstuk en die vermoë om teks in terme van sy karakters te analiseer/ontleed. Kandidaat moet die vereistes ken waaraan die akteur moet voldoen om die rol van Ma te speel. Hul respons moet 'n aanduiding wees van hul kennis van die karakter van Ma en van toneelspel soos dit in die teorie voorgeskryf word. Die kandidaat se respons moet ook 'n aanduiding wees van hulle begrip van die drama as kunsvorm en toneelspel en die vaardighede daarvan. Die kandidaat moet ook in staat wees om gebeure te identifiseer in die toneelstuk waar sekere karaktereieenskappe van Ma duidelik na vore.

Gebruik die volgende rubriek as riglyn tot nasien.

KATEGORIE	PUNTE	BESKRYWERS (BEWYSE)
Uitstaande prestasie	6 – 8	<ul style="list-style-type: none"> • Goed georganiseerd, volledig en logies, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n uitstekende hoë vlak van bevoegdheid. • In staat om inligting te verwerk tot 'n oorspronklike interpretasie en deurdagte keuse van feite. • Gebruik 'n verskeidenheid van relevante dramatiese verwysings. • Insig, vloeiend, observasie en kennis word treffend uiteengesit.
Verdiensteike prestasie	5	<ul style="list-style-type: none"> • Goed georganiseerd, omvattend, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n hoë vlak van bevoegdheid en deurdagte keuse van feite om inligting te verwerk. • Gebruik van relevante dramaverwysings. • Toon insig, waarneming en kennis – goed uiteengesit.
Bevredigende prestasie	4	<ul style="list-style-type: none"> • Georganiseerd, omvattend, 'n bevredigende vlak van bevoegdheid, sommige foute is waarneembaar in die essay-struktuur. • Interessante aanbieding, duidelike stellings, oortuigend, eenvoudige taalgebruik. • Ondersteun deur 'n keuse van relevante dramaverwysings. • Toon 'n goeie begrip van die tema/taak, sommige stellings toon insig.
Voldoende prestasie	3	<ul style="list-style-type: none"> • Struktuur nie altyd logies nie. • Demonstreer 'n basiese begrip, maar is geneig om ondeurdagte en stereotipe antwoorde te verskaf. • Genoegsame seleksie van relevante dramaverwysings. • Nie altyd 'n hoë vlak van insig nie, voel gememoriseerd.
Middelmatig e prestasie	2	<ul style="list-style-type: none"> • Nie altyd georganiseerd nie, struktuur nie altyd logies nie. • Beperkte seleksie van inligting. • Swak taalvaardigheid. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Elementêre prestasie	1	<ul style="list-style-type: none"> • Ongestruktureerd, beperkte woordeskat, min poging aangewend om die inligting op 'n aanvaarbare manier aan te bied. • Baie min inligting, deurmekaar, moeilik om te volg, dikwels irrelevant. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Onvoldoende	0	<ul style="list-style-type: none"> • Onsamehangend, baie min gelewer, beperkte vaardighede. • Irrelevant. • Eenvoudige frases of woorde wat toon dat die kandidaat iets geleer het, maar nie verstaan het nie.

(10)

4.3.6 Die toneelstuk sien armoede as een van die hooforsake vir die toestandws waarin die karakters in die toneelstuk geplaas word. Die karakters beleef almal sekere uitdagings wat beïnvloed word deur hulle finansiële situasie binne apartheid Suid-Afrika. Die karakters wil die voorstad verlaat, maar het finansiële vryheid nodig. Hulle gebruik drank as 'n manier om te 'ontsnap' van die voorstad. Die toneelstuk speel af in 'n klein huisie waar daar geen sin vir persoonlike ruimte is nie.

Daar is te veel mense in 'n klein huisie en hulle beleef 'n gebrek aan privaatheid en die frustrasie wat daarmee saamgaan. Die

karakters kan nie van mekaar ontsnap nie en dit veroorsaak dat hulle, hulle probleme altyd saam met hulle bring. Die druk om finansiële vryheid te kry as die subtiele doelwit van sommige karakters word egter deur hulle omstandighede uitbasuin, bv. Giel se lewe.

Kandidaat mag sy respons soos bogenoemde formuleer. Gebruik die volgende rubriek om kandidaat se antwoorde te assesseer:

(8)

KATEGORIE	PUNTE	BESKRYWERS (BEWYSE)
Uitstaande prestasie	6 – 8	<ul style="list-style-type: none"> • Goed georganiseerd, volledig en logies, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n uitstekende hoë vlak van bevoegdheid. • In staat om inligting te verwerk tot 'n oorspronklike interpretasie en deurdagte keuse van feite. • Gebruik 'n verskeidenheid van relevante dramatiese verwysings. • Insig, vloeiend, observasie en kennis word treffend uiteengesit.
Verdiensteelike prestasie	5	<ul style="list-style-type: none"> • Goed georganiseerd, omvattend, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n hoë vlak van bevoegdheid en deurdagte keuse van feite om inligting te verwerk. • Gebruik van relevante dramaverwysings. • Toon insig, waarneming en kennis – goed uiteengesit.
Bevredigende prestasie	4	<ul style="list-style-type: none"> • Georganiseerd, omvattend, 'n bevredigende vlak van bevoegdheid, sommige foute is waarneembaar in die essay-struktuur. • Interessante aanbieding, duidelike stellings, oortuigend, eenvoudige taalgebruik. • Ondersteun deur 'n keuse van relevante dramaverwysings. • Toon 'n goeie begrip van die tema/taak, sommige stellings toon insig.
Volgende prestasie	3	<ul style="list-style-type: none"> • Struktuur nie altyd logies nie. • Demonstreer 'n basiese begrip, maar is geneig om ondeurdagte en stereotipe antwoorde te verskaf. • Genoegsame seleksie van relevante dramaverwysings. • Nie altyd 'n hoë vlak van insig nie, voel gememoriseerd.
Middelmatige prestasie	2	<ul style="list-style-type: none"> • Nie altyd georganiseerd nie, struktuur nie altyd logies nie. • Beperkte seleksie van inligting. • Swak taalvaardigheid. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Elementêre prestasie	1	<ul style="list-style-type: none"> • Ongestruktureerd, beperkte woordeskat, min poging aangewend om die inligting op 'n aanvaarbare manier aan te bied. • Baie min inligting, deurmekaar, moeilik om te volg, dikwels irrelevant. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Onvoldoende	0	<ul style="list-style-type: none"> • Onsamehangend, baie min gelewer, beperkte vaardighede. • Irrelevant. • Eenvoudige frases of woorde wat toon dat die kandidaat iets geleer het, maar nie verstaan het nie.

[40]

TOTAAL AFDELING B: 40

AFDELING C: SUID-AFRIKAANSE TEATER: NA 1994

Beantwoord SLEGS EEN vraag uit hierdie afdeling

VRAAG 5 *Nothing but the Truth* deur John Kani OF VRAAG 6: *Mis* deur Reza de Wet

VRAAG 5: NOTHING BUT THE TRUTH DEUR JOHN KANI

5.1 Die Waarheids-en-Versoeningskommissie is om die volgende redes tot stand gebring:

- Die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK) is 'n soort hof wat saamgestel is in Suid-Afrika na die einde van apartheid.
- Mense wat gevoel het dat hulle slagoffers van apartheid was, kon hul saak voor die WVK stel.
- Oortreders wat geweld gebruik het kon ook hulle belydenis bring en amnestie (vrystelling) van vervolging versoek.
- Die WVK was 'n belangrike komponent van die veranderinge na 'n demokrasie Suid-Afrika, en word as suksesvol bestempel ten spyte van sekere gebreke.
- Totstandkoming en mandaat: die WVK is gestig in terme van die Wet op die Promosie van Nasionale Eenheid en Versoening, Nr. 34 van 1995, en was in Kaapstad gebaseer.
- Die mandaat van die kommissie was om getuienis aan te hoor, op te teken en in sommige gevalle amnestie toe te staan aan die skenders van menseregte, herstel en rehabilitasie.
- Die werk van die WVK was gedoen deur middel van drie komitees: Die Menseregte Skendingskomitee – ondersoek menseregteskendings wat plaasgevind het tussen 1960 en 1994. Die Repatriasie en rehabilitasiekomitee – herstel die slagoffers se waardigheid en formuleer voorstelle vir rehabilitasie. Die Amnestie-komitee het applikante vir amnestie oorweeg in ooreenstemming met die voorskrifte van die wet.

Kandidaat mag enige van die bogenoemde redes in sy antwoord bespreek.

(6)

- 5.2 Die kandidaat mag sy eie begrip in sy antwoord weergee, maar moet begrip toon vir die intensies van WVK en ook kennis toon van die gebeure in die Suid-Afrikaanse geskiedenis rondom die onderwerp van versoening.

bv. in teorie was die kommissie bemaatig om amnestie toe te staan aan diegene wat aangekla is van skendings tydens apartheid solank twee voorwaardes nagekom is: Die misdade moes polities gemotiveer wees en die volle waarheid vertel is deur die persoon wat aansoek doen om amnestie te kry. Niemand is vrygestel van vervolging nie. Gewone burgers, lede van polisie en lede van die ANC (regerende party tydens die sitting) kon vervolgt word. Hierdie was goeie voornemens, maar of die WVK in sy doel geslaag het is debatteerbaar. Sommige mense glo dat die WVK suksesvol was in teorie en in praktyk tydens die publieke verhore. Sommige mense glo egter dat die verhore nie noodwendig bygedra het tot die helingsproses by slagoffers nie.

Oorweeg die kandidaat se vlak van begrip in sy antwoord.

(5)

- 5.3 Redes waarom mense in die verlede die land verlaat het:

- Die groei van Afrikaner Nasionalisme het momentum gekry na Tweede Wêreldoorlog
- Die Nasionale Party was 'n rassistiese party wat 'n beleid van aparte ontwikkeling voorgestaan het. Wetgewing is uitgevaardig vir aparte ontwikkeling wat gebaseer is op ras.
- Dit het duidelik geword toe die regering in die 1950's 'n reeks wette uitgevaardig het wat mense verdeel het op grond van ras, bv.: Die onderdrukking van Kommunistewet, die Bevolkingsregistrasiewet, die Wet op Aparte Geriewe, die Ontugwet en die Aparte Verteenwoordiging Kieserswet. Die regering was vasbeslote om apartheid af te dwing en het hulleself onafhanklik verklaar van Brittanje en onttrek van die Gemenebes van nasies in 1961, ten spyte van die kritiek van die Gemenebes van nasies.
- Die ANC, SAKP, die Indië Kongres en ander partye het na alternatiewe begin soek om apartheid te beveg.
- Aanvanklik wat die Suid-Afrikaanse bevrydingsorganisasies toegewyd aan 'n beleid van geen geweld en konstruktiewe omgang met die regering.
- Die toenemende gebruik van die sekuriteitsmagte om weerstand gewelddadig te onderdruk en die marteling van teenstanders van die regering het die ANC oortuig dat militêre verset die enigste oplossing is omdat die beleid van geen geweld misluk het. Gevolglik is die gewapende vleuel van die ANC, uMkhonto weSizwe, in 1961 gesamentlik gestig deur die ANC en SAKP om die voorpunt te neem in die gewapende stryd.
- Die ANC is ondersteun deur 'n aantal Afrika state wat opgetree het vir die ANC leiers wat van die toenemende onderdrukking deur die apartheidstaat gevlug het.

- In sommige lande is hulle toegelaat om as vlugteling aan te bly, maar nie toegelaat om militêre basisse op te rig nie, maar in ander lande kon hulle militêre opleidingsbasisse vestig. Van die lande het MK geopereer en die bevrydingsstryd in Suid-Afrika en oorsee gekoördineer.
- Die Suid-Afrikaanse regering het egter op 'n opsetlike beleid van destabilisering ondergaan deur gewapende groepe te befonds en die sluipmoorde van politiese aktiviste. Buurlande soos Mosambiek en Swaziland was veral kwesbaar
- Ten spyte van die dreigemente het die lande en ander soos Tanzanië, Zambië en Zimbabwe 'n belangrike rol gespeel in die ondersteuning van die Suid-Afrikaanse vryheidstryd. Die MK-veldtog het verder na nog lande uitgebrei in Europa en die Sowjetunie waar MK kaders militêre opleiding ontvang het. Hierdie funksie sal die MK aktiwiteite in besonder eksamineer in 'n aantal Afrika-lande en kortliks die ondersteuning van nie-Afrika-lande.

Hierdie is sommige van die redes wat duidelik in die kandidaat se reaksie mag wees. Kandidate moet punte vir enige TWEE goed bespreekte redes toegeken word

(4)

- 5.4 5.4.1 *Nothing but the Truth* volg 'n tipiese boksstel, 'n realistiese teater eienskap wat daaglikse lewe op 'n daaglikse basis verteenwoordig. Die vierde muur word verwyder sodat ons die binne-gebeurtenisse van enige kamer kan sien. Bokstelle skep ook die illusie van 'n kamer op die verhoog.

Kandidaat mag die volgende noem in sy motivering dat *Nothing but Truth*'n weerspieëling is van die teater van realisme se konvensies.

Tipies van 'n boksstel, *Nothing but the truth* speel af in 'n eenvoudige vier slaapkamer huis in New Brighton, PE. Die huis is gebou uit sement-stene, dit het 'n voorste leefkamer wat deur 'n afskorting verdeel word in 'n kombuis en twee slaapkamers wat vanuit die leefkamer loop. Beide leefkamer en kombuis loop uit op die werf, ens.

Bogenoemde is 'n voorbeeld en die kandidaat kan op 'n ander manier antwoord. Solank die kandidaat die verbintenis tussen die stel in '*Nothing but the Truth*' en die konvensies van realisme teater uitbeeld, ken punte toe met oorweging van die bogenoemde idees.

(3)

- 5.4.2 Kandidaat kan in volgende manier beantwoord. Dit is egter net 'n riglyn.

Dit is amper 'n ontknoping in die toneel. Siphon en Mandisa het 'n uitval gehad gebaseer op die karakter van Themba (Mandisa se pa). Hierdie konflik word in baie maniere in die toneel aangebied, deur die duidelike kulturele verskille en geloofstelsels van beide die karakters Mandisa en Siphon. Die twee, Mandisa en Thando, dwing Siphon om die waarheid te praat en gee rede vir die spanning wanneer die onderwerp van Themba opkom. Siphon besluit om die waarheid te praat en gee dan duidelikheid oor hoe hy tot die toestand waarin ons sy karakter sien, gekom het. Daar was 'n sekere verstandhouding wat die karakters van Mandisa en Thando na die katarsis in die toneel wys en dit is hoekom ons sien dat Siphon vir Thando omhels en Mandisa glimlag.

Kandidaat mag volgens riglyne antwoord. Nasieners gebruik eie diskresie.

(4)

- 5.4.3 Kandidaat kan die vraag in die volgende manier beantwoord.

Siphon, soos meeste karakters in die realisme konvensies, het 'n agtergrond wat nog nie geopenbaar is nie, en dit dwing hom om in 'n sekere manier op te tree in die wêreld van die toneel. Hy het probleme met die karakter van Themba in die verlede gehad en dit het reperkussies in die manier wat hy optree teenoor enige bespreking van 'n onderwerp wat die naam Themba insluit. Hy het baie onopgeloste sake wat hy met homself moet vrede maak in order om by soort van 'n harmoniese sluiting met homself as karakter te kan hê. Themba het alles van Siphon ontnem, tot sy vrou en seun, en Siphon het nog nie vrede met dit gemaak nie.

Gebruik bogenoemde as riglyn en gebruik die volgende rubriek om die kandidaat te assesser.

KATEGORIE	PUNTE	BESKRYWERS (BEWYSE)
Uitstaande prestasie	6 – 8	<ul style="list-style-type: none"> • Goed georganiseerd, volledig en logies, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n uitstekende hoë vlak van bevoegdheid. • In staat om inligting te verwerk tot 'n oorspronklike interpretasie en deurdagte keuse van feite. • Gebruik 'n verskeidenheid van relevante dramatiese verwysings. • Insig, vloeiend, observasie en kennis word treffend uiteengesit.
Verdiensteleike prestasie	5	<ul style="list-style-type: none"> • Goed georganiseerd, omvattend, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n hoë vlak van bevoegdheid en deurdagte keuse van feite om inligting te verwerk. • Gebruik van relevante dramaverwysings. • Toon insig, waarneming en kennis – goed uiteengesit.
Bevredigende prestasie	4	<ul style="list-style-type: none"> • Georganiseerd, omvattend, 'n bevredigende vlak van bevoegdheid, sommige foute is waarneembaar in die essay-struktuur. • Interessante aanbieding, duidelike stellings, oortuigend, eenvoudige taalgebruik. • Ondersteun deur 'n keuse van relevante dramaverwysings. • Toon 'n goeie begrip van die tema/taak, sommige stellings toon insig.
Voldoende prestasie	3	<ul style="list-style-type: none"> • Struktuur nie altyd logies nie. • Demonstreer 'n basiese begrip, maar is geneig om ondeurdagte en stereotipe antwoorde te verskaf. • Genoegsame seleksie van relevante dramaverwysings. • Nie altyd 'n hoë vlak van insig nie, voel gememoriseerd.
Middelmatige prestasie	2	<ul style="list-style-type: none"> • Nie altyd georganiseerd nie, struktuur nie altyd logies nie. • Beperkte seleksie van inligting. • Swak taalvaardigheid. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Elementêre prestasie	1	<ul style="list-style-type: none"> • Ongestruktureerd, beperkte woordeskat, min poging aangewend om die inligting op 'n aanvaarbare manier aan te bied. • Baie min inligting, deurmekaar, moeilik om te volg, dikwels irrelevant. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Onvoldoende	0	<ul style="list-style-type: none"> • Onsamehangend, baie min gelewer, beperkte vaardighede. • Irrelevant. • Eenvoudige frases of woorde wat toon dat die kandidaat iets geleer het, maar nie verstaan het nie.

(8)

- 5.4.4 Mandisa kom terug, na Themba se huis, met sy as, Siphos het vooraf tradisionele begrafnis-reëlings getref. Kultuur moet gesien word as die kenmerkende manier waarop 'n mens sy lewe lei. Siphos is 'n tradisioneel en Mandisa en Themba se families word meer deur Westerse kulturele invloede gekenmerk. Hulle wêreldsbeskouing verskil, hulle was nog altyd in Suid-Afrika en Mandisa het pas van Londen aangekom, met 'n ander leefstyl en kultuur.

Die begrafnisreëlings soos dit deur Siphos voorberei is, het nie sy as verwag nie, maar eerder 'n lyk soos gebruiklik in die Xhosa tradisie en Siphos se ondervinding van begrafnisreëlings. Die rou tyd waar die bedroefde veronderstel is om by die huis te bly vir 'n sekere aantal tyd en Mandisa se onkunde met sulke rituele (sy wil Johannesburg toe gaan nog voor die rou tyd verby is en dit word deur Siphos en Thando as nie respekvol beskou).

'n Jong vrou is nie veronderstel om so sonder respek met 'n ouer man te praat nie. Mandisa sien dit nie as nie respekvol nie, maar eerder as 'n teken van sterkte en die ontstaan vir dit waarin sy glo. Siphos se verwagtinge wat beïnvloed word deur sy kulturele kennis, word nie aan voldoen deur konfrontasie van die karakter van Mandisa. Hy is geskok deur dit en beskou dit as totaal buite orde en 'n gebrek aan respek vir die ouer garde.

Kandidaat mag hul antwoord op enige van die bogenoemde riglyne baseer. Gebruik die volgende rubriek om die antwoord te assesseer.

KATEGORIE	PUNTE	BESKRYWERS (BEWYSE)
Uitstaande prestasie	9–10	<ul style="list-style-type: none"> • Goed georganiseerd, volledig en logies, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n uitstekende hoë vlak van bevoegdheid. • In staat om inligting te verwerk tot 'n oorspronklike interpretasie en deurdagte keuse van feite. • Gebruik 'n verskeidenheid van relevante dramatiese verwysings. • Insig, vloeiend, observasie en kennis word treffend uiteengesit.
Verdiensteelike prestasie	8	<ul style="list-style-type: none"> • Goed georganiseerd, omvattend, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n hoë vlak van bevoegdheid en deurdagte keuse van feite om inligting te verwerk. • Gebruik van relevante dramaverwysings. • Toon insig, waarneming en kennis – goed uiteengesit.
Bevredigende prestasie	6–7	<ul style="list-style-type: none"> • Georganiseerd, omvattend, 'n bevredigende vlak van bevoegdheid, sommige foute is waarneembaar in die essay-struktuur. • Interessante aanbieding, duidelike stellings, oortuigend, eenvoudige taalgebruik. • Ondersteun deur 'n keuse van relevante dramaverwysings. • Toon 'n goeie begrip van die tema/taak, sommige stellings toon insig.
Voldoende prestasie	5	<ul style="list-style-type: none"> • Struktuur nie altyd logies nie. • Demonstreer 'n basiese begrip, maar is geneig om ondeurdagte en stereotipe antwoorde te verskaf. • Genoegsame seleksie van relevante dramaverwysings. • Nie altyd 'n hoë vlak van insig nie, voel gememoriseerd.
Middelmatige prestasie	4	<ul style="list-style-type: none"> • Nie altyd georganiseerd nie, struktuur nie altyd logies nie. • Beperkte seleksie van inligting. • Swak taalvaardigheid. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Elementêre prestasie	3	<ul style="list-style-type: none"> • Ongestruktureerd, beperkte woordeskat, min poging aangewend om die inligting op 'n aanvaarbare manier aan te bied. • Baie min inligting, deurmekaar, moeilik om te volg, dikwels irrelevant. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Onvoldoende	0–2	<ul style="list-style-type: none"> • Onsamehangend, baie min gelewer, beperkte vaardighede. • Irrelevant. • Eenvoudige frases of woorde wat toon dat die kandidaat iets geleer het, maar nie verstaan het nie.

(8)
[40]

OF

VRAAG 6: MIS DEUR REZA DE WET

- 6.1 'n Familie kan baie probleme in die gesig staar, maar die huislike en sosiale kwessies waarmee die huisgenote van Miem en Gabriel in die gesig gestaar word, is 'n uitbeelding van die werklikhede van die lewe in die algemeen in die Suid-Afrikaanse geskiedenis.

Armoede is een van die sentrale probleme wat in die drama *Mis* aangespreek word. Die karakters is vasgevang in 'n situasie waar hulle beesmis vir alledaagse oorlewing bymeekaarmaak. Vrees vir die onbekende kruip elke dag in die huishouding in en daar is niemand wat vertrou kan word nie. 'n Prettige gebeurtenis soos die sirkus kan 'n gevoel van ongemak bring in die lewens van mense binne die huishoudings. Gebeure uit die verlede kan ook disfunksionaliteit in families ontketen. Mans kan nie meer vertrou word as die enigste broodwinner nie. Disfunksionele gesinne; Gabriel kruip weg van hierdie realiteit.

Kandidate mag reageer met verwysing na die teks en sosio-politieke kwessies wat bespreek word in die teorie en die tekstuele implikasie daarvan.

(6)

- 6.2 Afrikaans identiteit teater bestaan uit die volgende elemente:

- Afrikaans is die sentrale taal van die teks
- Dit behou die geskiedenis van die taal, Afrikaans
- Kunstenaars word aangemoedig om werke te skep in 'n poging om 'n aantal Afrikaanse letterkundige werke te vestig met die klem op hoeveelheid, eerder as kwaliteit.
- Probleem drama word aangewend om gehore te laat heroorweeg en herondersoek wat hul plek in die samelewing is.
- Sommige wou die kwessies van die Afrikaanse kultuur aanpak deur die bevraagtekening van die Afrikaanse idee van patriargie
- Calvinisme is dikwels op een of ander manier sigbaar.

Kandidate kan van die bogenoemde riglyne en voorbeelde uit die drama aandui.

(6)

- 6.3 Nee. 'n "Tweerigting-verhoog ("*traverse stage set-up*") is waar die gehoor aan beide kante van die verhoog teenoor mekaar sit. Die stel van die drama is nie geskik vir hierdie tipe van verhoog nie. Die toneelstuk het 'n verhoog nodig wat geskik sou wees vir die konvensies van realisme, die proscenium verhoog. Die toneelstuk verskyn asof dit binne 'n raam is en die proscenium verhoog dien hierdie doel. En die boks-stel is meer effektief op 'n proscenium verhoog want dit breek die vierde muur oop vir die gehoor om in te kyk na die werklikheid van die karakters se lewe.

Die toneelstuk *Mis* word in Miem se kombuis met 'n venster en 'n deur na buite en na die slaapkamer opgestel. Die opstelling is 'n voorstelling van die realistiese teater konvensies en die traverse oorkruis verhoog is beslis nie ideaal vir hierdie soort van drama nie.

(6)

- 6.4 Nasieners moet kandidaat se kennis van die temas van die drama oorweeg omdat dit sal lei na die pad vir wie aangespreek moet word. Verder moet die kandidaat hul begrip van die rolle in drama ten opsigte van sosiale hervorming aandui.

Die toneelstuk is geskik vir enige Afrikaanse gehoor en enigiemand wat belangstel in die geskiedenis van Suid-Afrikaners. Dit spreek die kwessies van die alledaagse lewe en kan dus gesien word as die aanbied van oplossings of voorstelle vir hierdie probleme. Dit kan ook aan internasionale gehore vertoon word vir antropologiese redes of 'n internasionale uitrustelprogram vir die artistieke kultuur.

(4)

- 6.5 6.5.1 Meisie is die enigste persoon wat in Miem se lewe beskikbaar is. Miem wil voorkom dat Meisie dieselfde probleme ervaar as wat sy in haar jongdae ervaar het. Sy voed Meisie op sodat sy 'n goeie ma en versorger in 'n huishouding kan word. Terselfdertyd is Miem besitlik oor Meisie. Dit wil voorkom asof sy nie bereid is dat Meisie moet uitgaan in die lewe om vir haarself te sorg nie. Dit kan wees as gevolg van haar vrees om alleen te wees, Gabriel is bykans afwesig. Miem wil nie toelaat dat Meisie moet weggaan of selfs belangstel in die buitewêreld se gebeure nie, want dit mag haar wegneem en Miem alleen laat.

Die kandidaat kan 'n opsomming gee van die verhouding tussen die twee karakters wat verband hou met die prent en voorbeelde verskaf uit die drama afhangende van die benadering tot die antwoord van die vraag.

(6)

- 6.5.2 Kandidate moet die toneelspelmetode noem en bespreek hoe hulle die metode sal aanwend in die karakterisering: Kandidate sal meestal die verskillende tegnieke of elemente van karakterisering wat in die Stanislavski se benadering aangetref word noem.

Die noem tegnieke en elemente is nie voldoende nie, daar moet ook redes verskaf word vir hoe en waarom die metode geskik is om Meisie te laat realiseer. So kan die “magic if” dalk aangewend word om Meisie te karakteriseer gebaseer op die speler se empatie met die karakter en hoe haar situasie in die wêreld van die drama haar gedrag beïnvloed, asook haar houding in die wêreld van die drama.

Nasieners moet aandag skenk daaraan dat punte nie net toegeken word vir die kennis van die toneelspel sisteem nie, maar eerder die aanwending van die kennis/tegnieke om die karakter te skep en te omskryf.

(6)

- 6.5.3 Die sirkus is 'n prettige gebeurtenis waar die gemeenskap van die drama deur die wonder van die toorkuns en die vreemde en snaakse nar karakters betower kan word. Die ironie in die drama berus op die feit (wat ons aanvaar op grond van die sentiment by die karakters in die drama) dat die sirkus spanning en ongemaklikheid veroorsaak vir die karakters in die drama. Die ware vermaaklikheidsverwagtinge wat saam met die sirkus kom word ontken deur die legende wat 'n element van bygeloof in die drama word.

Die ironie is die mislukking van die sirkus as 'n gelukkige gebeurtenis in vir die gemeenskap in die drama. Die sirkus bring vrees in plaas van 'n humoristiese en prettige atmosfeer.

(6)

[40]**TOTAAL AFDELING C: 40**

AFDELING D: DIE GESKIEDENIS VAN TEATER, PRAKTIESE BEGRIPPE, INHOUD EN VAARDIGHEDE

Hierdie afdeling bestaan uit VIER vrae. VRAAG 7 is VERPLIGTEND.

VRAAG 7: DIE GESKIEDENIS VAN TEATER

- 7.1 Die kandidaat mag enige drie feite wat verband hou met die gegewe opsies aandui.
Nasieners moet 'n punt per feit genoem toeken. (3)
- 7.2 Genre: soort, kategorie, veral in literêre of artistieke werk (tragedie)
Styl is: die manier waarop iets uitgedruk of opgevoer word (karakteristieke kenmerke) (4)
- 7.3 Politiek bestaan gewoonlik uit die reëls en wette wat in plek geplaas word om 'n samelewing te regeer. Hierdie wette kan vir of selfs teen die welstand van gemeenskappe wees. (as die mense arm is blameer ons die politiek)
Vir die Teater van die Absurde, selfs Brechtiaanse Epiese Teater, het die politieke omstandighede die filosofiese sienings en die kontemporêre denke van daardie tyd in die samelewing beïnvloed. Dood, hongersnood, armoede, ens. is gevolge wat voortspruit uit die mislukking van die politiek in die land.
Kandidaat kan enige -isme of filosofie wat hulle bestudeer het as 'n voorbeeld gebruik. (6)
- 7.4 Die kandidaat mag enige van die teaterpraktisyns wat hulle bestudeer het in die loop van drie jaar as Dramatiese Kunste leerder bespreek. Dit kan wissel van Stanislavski, Gibson Kente, Mbongeni Ngema, Jerzy Grotowski, Hendrik Ibsen, Martin Esslin, Eugene Scribe ens. en hulle nalatenskap vir die toneelkuns. (5)
- 7.5 Die aanhaling word met Jerzy Grotowski geassosieer. (2)

[20]

Beantwoord SLEGS EEN vraag uit die volgende vrae.

VRAAG 8: STEM EN FISIESE WERK

- 8.1 8.1.1 Kandidate bespreek hul opinie oor die onderwerp. Die kandidaat se antwoord moet deur middel van 'n duidelike begrip van die gebruik van die stem in die teater en speltegnieke verduidelik word. Kandidaat moet op 'n vlak wees waar hulle die waarde van wat in toneelspel in Dramatiese Kunste asook die betekenis met betrekking tot die gebruik van die stem verstaan.

Kandidaat kan die bogenoemde as WAAR aanteken; die akteur as die draer van die opvoering moet voldoen aan die emosionele verwagtinge van 'n karakter en selfs indien die teks 'n definitiewe emosie oordra, is dit steeds afhanklik van die toneelspel, vandaar die behoefte om stemopleiding te doen wat ten doel het om 'n emosionele grondslag te gee aan die woorde wat in die teks gesê word.

(4)

- 8.1.2 -ng is 'n nasale klank in taalkunde en in spraak. Die klank kan nie geproduseer word as dit nie deur die neusholte uitkom nie.

Ten einde die klank te produseer, moet genoeg lug ingeasem word en soos die lug terug beweeg van die longe via die strottehoof en geblokkeer word deur die agterkant van die tong wat die sagte verhemelte oopmaak vir die klank, vanwaar die klank gehoor sal word.

(6)

- 8.2 8.2.1 Fisieke Teater maak nie staat op klank om uiting te gee aan betekenis of dit te kommunikeer nie. Gesproke teks is nie die enigste manier van kommunikasie nie, en fisieke teater maak eerder staat op die fisiese vermoëns van die spelers. Dit is dus nie 'n genre van teater wat staatmaak op die klank van die teks nie, maar eerder op die betekenis van beweging. Jy kan nie 'n fisieke teaterproduksie hoor nie, maar jy kan dit sien, die produksie maak staat op die visuele aard van fisieke teater.

(2)

- 8.2.2 Die kandidate lewer verslag oor die fisieke aspekte van hul onderskeie optredes. Nasieners moet die geldigheid van die verslag evalueer en 'n kandidaat se kennis ten opsigte van die implikasies van fisieke teater en of die verslag die proses van toepassing ten opsigte van fisieke teater tegniek in 'n lewendige teatersituasie bespreek.

Gebruik die volgende rubriek om 'n kandidaat se antwoord te assesseer.

KATEGORIE	PUNTE	BESKRYWERS (BEWYSE)
Uitstaande prestasie	6 – 8	<ul style="list-style-type: none"> • Goed georganiseerd, volledig en logies, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n uitstekende hoë vlak van bevoegdheid. • In staat om inligting te verwerk tot 'n oorspronklike interpretasie en deurdagte keuse van feite. • Gebruik 'n verskeidenheid van relevante dramatiese verwysings. • Insig, vloeiend, observasie en kennis word treffend uiteengesit.
Verdienstelike prestasie	5	<ul style="list-style-type: none"> • Goed georganiseerd, omvattend, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n hoë vlak van bevoegdheid en deurdagte keuse van feite om inligting te verwerk. • Gebruik van relevante dramaverwysings. • Toon insig, waarneming en kennis – goed uiteengesit.
Bevredigende prestasie	4	<ul style="list-style-type: none"> • Georganiseerd, omvattend, 'n bevredigende vlak van bevoegdheid, sommige foute is waarneembaar in die opstelstruktuur. • Interessante aanbieding, duidelike stellings, oortuigend, eenvoudige taalgebruik. • Ondersteun deur 'n keuse van relevante dramaverwysings. • Toon 'n goeie begrip van die tema/taak, sommige stellings toon insig.
Voldoende prestasie	3	<ul style="list-style-type: none"> • Struktuur nie altyd logies nie. • Demonstreer 'n basiese begrip, maar is geneig om ondeurdagte en stereotipe antwoorde te verskaf. • Genoegsame seleksie van relevante dramaverwysings. • Nie altyd 'n hoë vlak van insig nie, voel gememoriseerd.
Middelmatige prestasie	2	<ul style="list-style-type: none"> • Nie altyd georganiseerd nie, struktuur nie altyd logies nie. • Beperkte seleksie van inligting. • Swak taalvaardigheid. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Elementêre prestasie	1	<ul style="list-style-type: none"> • Ongestruktureerd, beperkte woordeskat, min poging aangewend om die inligting op 'n aanvaarbare manier aan te bied. • Baie min inligting, deurmekaar, moeilik om te volg, dikwels irrelevant. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Onvoldoende	0	<ul style="list-style-type: none"> • Onsamehangend, baie min gelewer, beperkte vaardighede. • Irrelevant. • Eenvoudige frases of woorde wat toon dat die kandidaat iets geleer het, maar nie verstaan het nie.

Kandidaat moet oor hul ervaring en hul praktiese aanbieding as 'n voorbeeld verslag lewer. Nasioners moet diskresie gebruik en ingestel wees op die kandidaat se toepassing van stemtegnieke in sy antwoord.

(8)
[20]

OF

VRAAG 9: LEWENDIGE OPVOERING

- 9.1 Nasieners moet kyk vir die kandidaat se toepassing van die teaterelemente. Die kandidaat moet in staat wees om hul begrip van verbeelding as 'n teaterelement en hoe die produksie ontwikkel vanaf 'n idee tot 'n opvoering breedvoerig te bespreek.

Gebruik die volgende rubriek om kandidate se reaksie op die VRAAG te evalueer

KATEGORIE	PUNTE	BESKRYWERS (BEWYSE)
Uitstaande prestasie	9–10	<ul style="list-style-type: none"> • Goed georganiseerd, volledig en logies, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n uitstekende hoë vlak van bevoegdheid. • In staat om inligting te verwerk tot 'n oorspronklike interpretasie en deurdagte keuse van feite. • Gebruik 'n verskeidenheid van relevante dramatiese verwysings. • Insig, vloeiend, observasie en kennis word treffend uiteengesit.
Verdiensteike prestasie	8	<ul style="list-style-type: none"> • Goed georganiseerd, omvattend, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n hoë vlak van bevoegdheid en deurdagte keuse van feite om inligting te verwerk. • Gebruik van relevante dramaverwysings. • Toon insig, waarneming en kennis – goed uiteengesit.
Bevredigende prestasie	6–7	<ul style="list-style-type: none"> • Georganiseerd, omvattend, 'n bevredigende vlak van bevoegdheid, sommige foute is waarneembaar in die essay-struktuur. • Interessante aanbieding, duidelike stellings, oortuigend, eenvoudige taalgebruik. • Ondersteun deur 'n keuse van relevante dramaverwysings. • Toon 'n goeie begrip van die tema/taak, sommige stellings toon insig.
Voldoende prestasie	5	<ul style="list-style-type: none"> • Struktuur nie altyd logies nie. • Demonstreer 'n basiese begrip, maar is geneig om ondeurdagte en stereotipe antwoorde te verskaf. • Genoegsame seleksie van relevante dramaverwysings. • Nie altyd 'n hoë vlak van insig nie, voel gememoriseerd.
Middelmatige prestasie	4	<ul style="list-style-type: none"> • Nie altyd georganiseerd nie, struktuur nie altyd logies nie. • Beperkte seleksie van inligting. • Swak taalvaardigheid. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Elementêre prestasie	3	<ul style="list-style-type: none"> • Ongestruktureerd, beperkte woordeskat, min poging aangewend om die inligting op 'n aanvaarbare manier aan te bied. • Baie min inligting, deurmekaar, moeilik om te volg, dikwels irrelevant. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Onvoldoende	0–2	<ul style="list-style-type: none"> • Onsamehangend, baie min gelewer, beperkte vaardighede. • Irrelevant. • Eenvoudige frases of woorde wat toon dat die kandidaat iets geleer het, maar nie verstaan het nie.

(10)

- 9.2 Die kandidaat word toegelaat om enige akteursafrigter wat hulle bestudeer het in hul drie jaar kursus te noem. Die opsies kan wissel van Jerzy Grotowski om Stanislavski tot by die Lokasie musiekblyspel optree tegnieke. Daar moet egter streng gelet word dat die kandidaat nie slegs die aspekte of tegnieke noem sonder 'n behoorlike bespreking van die toepassing met hul opvoering en karakteriseringsvoorbereiding nie.

Gebruik die volgende rubriek om kandidaat se antwoord te assesseer.

KATEGORIE	PUNTE	BESKRYWERS (BEWYSE)
Uitstaande prestasie	9-10	<ul style="list-style-type: none"> • Goed georganiseerd, volledig en logies, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n uitstekende hoë vlak van bevoegdheid. • In staat om inligting te verwerk tot 'n oorspronklike interpretasie en deurdagte keuse van feite. • Gebruik 'n verskeidenheid van relevante dramatiese verwysings. • Insig, vloeiend, observasie en kennis word treffend uiteengesit.
Verdienstelike prestasie	8	<ul style="list-style-type: none"> • Goed georganiseerd, omvattend, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n hoë vlak van bevoegdheid en deurdagte keuse van feite om inligting te verwerk. • Gebruik van relevante dramaverwysings. • Toon insig, waarneming en kennis – goed uiteengesit.
Bevredigende prestasie	6-7	<ul style="list-style-type: none"> • Georganiseerd, omvattend, 'n bevredigende vlak van bevoegdheid, sommige foute is waarneembaar in die essay-struktuur. • Interessante aanbieding, duidelike stellings, oortuigend, eenvoudige taalgebruik. • Ondersteun deur 'n keuse van relevante dramaverwysings. • Toon 'n goeie begrip van die tema/taak, sommige stellings toon insig.
Voldoende prestasie	5	<ul style="list-style-type: none"> • Struktuur nie altyd logies nie. • Demonstreer 'n basiese begrip, maar is geneig om ondeurdagte en stereotipe antwoorde te verskaf. • Genoegsame seleksie van relevante dramaverwysings. • Nie altyd 'n hoë vlak van insig nie, voel gememoriseerd.
Middelmatige prestasie	4	<ul style="list-style-type: none"> • Nie altyd georganiseerd nie, struktuur nie altyd logies nie. • Beperkte seleksie van inligting. • Swak taalvaardigheid. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Elementêre prestasie	3	<ul style="list-style-type: none"> • Ongestruktureerd, beperkte woordeskat, min poging aangewend om die inligting op 'n aanvaarbare manier aan te bied. • Baie min inligting, deurmekaar, moeilik om te volg, dikwels irrelevant. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Onvoldoende	0-2	<ul style="list-style-type: none"> • Onsamehangend, baie min gelewer, beperkte vaardighede. • Irrelevant. • Eenvoudige frases of woorde wat toon dat die kandidaat iets geleer het, maar nie verstaan het nie.

(10)
[20]

OF

VRAAG 10: KULTURELE OPTREDE EN RITUELE

- 10.1 Kultuur kan gesien word as die eienskappe en kennis van 'n bepaalde groep mense, gedefinieer deur alles van taal, godsdiens, kos, sosiale gewoontes, musiek en kuns.

Kandidaat moet punte ontvang vir die verduideliking van wat kultuur is (met die bogenoemde as die riglyn) en 'n geldige voorbeeld verskaf. (5)

- 10.2 Nasieners moet baie bedagsaam wees by hierdie vraag. Die kandidaat se opinie kan nie alleen aan die vereistes van die vraag voldoen nie.

Kandidaat moet in staat wees om hul begrip van tradisionele seremonies en hulle doel in die verskillende gemeenskappe uit te druk. Dit is ook belangrik om die stand van kulturele praktyke in die huidige Suid-Afrika te identifiseer. Die dringendheid van die verandering moet geïmpliseer word in kandidaat se antwoord wat goed verduidelik moet wees.

Kandidaat moet ook in staat wees om die waarde van die vak en drama as 'n geheel te weerspieël en of hulle drama as 'n lewensvatbare instrument vir die kommunikasie van inligting sien. Daarom moet kandidate duidelik wees in terme van die elemente van drama wat gevind kan word in die tradisionele praktyke en die verhouding met die gehore soos dit deur drama en rituele toegepas word.

Gebruik die volgende rubriek en notas om hierdie te assesseer.

KATEGORIE	PUNTE	BESKRYWERS (BEWYSE)
Uitstaande prestasie	12-15	<ul style="list-style-type: none"> Goed georganiseerd, volledig en logies, afgeronde struktuur. Ondersteun deur 'n uitstekende hoë vlak van bevoegdheid. In staat om inligting te verwerk tot 'n oorspronklike interpretasie en deurdagte keuse van feite. Gebruik 'n verskeidenheid van relevante dramatiese verwysings. Insig, vloeiend, observasie en kennis word treffend uiteengesit.
Verdienstelike prestasie	10-11	<ul style="list-style-type: none"> Goed georganiseerd, omvattend, afgeronde struktuur. Ondersteun deur 'n hoë vlak van bevoegdheid en deurdagte keuse van feite om inligting te verwerk. Gebruik van relevante dramaverwysings. Toon insig, waarneming en kennis – goed uiteengesit.
Bevredigende prestasie	9	<ul style="list-style-type: none"> Georganiseerd, omvattend, 'n bevredigende vlak van bevoegdheid, sommige foute is waarneembaar in die essay-struktuur. Interessante aanbieding, duidelike stellings, oortuigend, eenvoudige taalgebruik. Ondersteun deur 'n keuse van relevante dramaverwysings. Toon 'n goeie begrip van die tema/taak, sommige stellings toon insig.
Voldoende prestasie	7-8	<ul style="list-style-type: none"> Struktuur nie altyd logies nie. Demonstreer 'n basiese begrip, maar is geneig om ondeurdagte en stereotipe antwoorde te verskaf. Genoegsame seleksie van relevante dramaverwysings. Nie altyd 'n hoë vlak van insig nie, voel gememoriseerd.
Middelmatig e prestasie	6	<ul style="list-style-type: none"> Nie altyd georganiseerd nie, struktuur nie altyd logies nie. Beperkte seleksie van inligting. Swak taalvaardigheid. Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Elementêre prestasie	4-5	<ul style="list-style-type: none"> Ongestruktureerd, beperkte woordeskat, min poging aangewend om die inligting op 'n aanvaarbare manier aan te bied. Baie min inligting, deurmekaar, moeilik om te volg, dikwels irrelevant. Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
Onvoldoende	0-3	<ul style="list-style-type: none"> Onsamehangend, baie min gelewer, beperkte vaardighede. Irrelevant. Eenvoudige frases of woorde wat toon dat die kandidaat iets geleer het, maar nie verstaan het nie.

Oorweeg die kandidaat se kennis en begrip van drama elemente en hoe die drama elemente uit die kulturele praktyk uitgehaal kan word om dit in 'n opvoering te gebruik.

(15)
[20]

TOTAAL AFDELING D: 40
GROOTTOTAAL: 150